

HGD¹ en ICF-CY² versterken elkaar

Hoe schuiven HGD en ICF-CY in elkaar om handelingsgericht samen te werken rond de specifieke onderwijsbehoeften van een leerling? Hoe kan ICF-CY ons helpen om tijdens het HGD-traject een antwoord te zoeken op de vraag: 'Wat heeft deze leerling, in deze klas, bij deze leerkracht(en), op deze school en bij deze ouders, in dit gezin nodig?' Hoe kunnen we ICF-CY gebruiken om doelen te formuleren en die doelen te vertalen naar onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften en concrete aanbevelingen?

Deze tekst wil antwoorden geven op bovenstaande vragen. Wie op zoek is naar meer duiding bij de kaders van ICF-CY en HGD kan terecht bij de beschrijving van de denkkaders van het Algemeen Diagnostisch Protocol³.

Waarom ICF-CY?

Met ICF-CY kijken we door een biopsychosociale bril naar het functioneren van leerlingen. ICF-CY erkent dat het menselijk functioneren een complex en dynamisch samenspel is van het menselijk organisme, het menselijk handelen, de deelname aan het maatschappelijk leven en mogelijke ondersteunende of belemmerende factoren in de omgeving of van de persoon. In het ICF-CY-schema⁴ wordt de onderlinge beïnvloeding tussen de verschillende componenten visueel gemaakt door de dubbele pijlen.

ICF-CY biedt ons een concrete, neutrale en gemeenschappelijke taal voor het beschrijven van het functioneren van een leerling in interactie met zijn context. Zowel positieve als negatieve factoren kunnen naast elkaar beschreven worden. ICF-CY helpt om de vraag 'Wat is er mis met deze leerling?' te vertalen naar 'Wat weten we over deze leerling, in deze klas, bij deze leerkracht, met deze klasgenoten en in dit gezin?' Hoe concreter de beschrijving van het functioneren van de leerling en de wisselwerking tussen de verschillende componenten, hoe makkelijker we de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van die leerling kunnen formuleren.

Het ICF-CY-kader nodigt uit om diagnostiek bij een leerling meer beschrijvend en minder categoriaal aan te pakken. Categoriale diagnostiek alleen geeft immers onvoldoende aanknopingspunten om een geschikte aanpak te bepalen. Leerlingen met eenzelfde 'diagnose' kunnen zeer verschillend functioneren, bevinden zich in verschillende contexten en hebben dus andere onderwijsbehoeften. Een analyse van de wisselwerking tussen de componenten externe en persoonlijke factoren en het functioneren van de leerling op vlak van activiteiten, participatie, functies en anatomische eigenschappen is de basis voor onze indicatiestelling – 'Wat heeft deze leerling in deze situatie nodig?' en 'Waarop kunnen we ingrijpen?' In ICF-CY gaat expliciet aandacht naar hoe een leerling activiteiten uitvoert en daarmee deelneemt aan het sociaal leven in zijn omgeving. Het is op vlak van activiteiten en

¹ HGD, HandelingsGerichte Diagnostiek - Zie: Pameijer N. & van Beukering T., Handelingsgerichte diagnostiek in onderwijs, Acco, Leuven, 2015

² ICF-CY, Nederlandse vertaling van de International Classification of Functioning. Disability and Health for Children and Youth, Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2008 <https://class.who-fic.nl/browser.aspx?scheme=ICF-CY-nl.cla>

³ http://www.prodiagnostiek.be/materiaal/ADP_ICF-CY.pdf en http://www.prodiagnostiek.be/materiaal/ADP_Handelingsgericht%20diagnosticeren.pdf

⁴ Zie Bijlage 16 – Algemeen Diagnostisch Protocol (ADP) : ICF-CY-schema

participatie dat we veranderingsmogelijkheden zien waarop we kunnen inspelen vanuit onderwijs, opvoeding en hulpverlening.

ICF-CY bevordert ook de multidisciplinaire samenwerking. Samen breed kijken vanuit eenzelfde classificatiesysteem en begrippenkader geeft ons een gemeenschappelijke 'bril' en 'taal' om het functioneren van leerlingen te beschrijven en te bespreken. De teamleden kunnen vanuit hun eigen expertise dieper ingaan op de verschillende componenten en categorieën⁵ van het ICF-CY-kader. Maar ze kijken wel door diezelfde biopsychosociale bril naar de leerling.

ICF-CY en het M-decreet

Het decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, kortweg M-decreet, verwijst meermaals impliciet naar het ICF-CY-kader. We lezen in het M-decreet⁶ dat in een verslag de onderwijsbehoeften van de leerling moeten worden omschreven met toepassing van een classificatiesysteem dat wetenschappelijk onderbouwd is en gebaseerd is op een interactionele visie en een sociaal model van handicap. ICF-CY sluit mooi aan bij het omschreven classificatiesysteem. Bovendien definieert het M-decreet specifieke onderwijsbehoeften als "langdurige en belangrijke participatieproblemen die te wijten zijn aan het samenspel tussen: a) één of meerdere functiebeperkingen op mentaal, psychisch, lichamelijk of zintuiglijk vlak en; b) beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten en; c) persoonlijke en externe factoren;" waarbij het kader van ICF-CY duidelijk op de achtergrond aanwezig is.

Het M-decreet is op zijn beurt een onderwijskundige vertaling van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Het VN-verdrag legt ons op om het stoornis/deficit paradigma⁷ los te laten en een ondersteuningsparadigma te hanteren in het werken met kinderen met specifieke noden. Binnen dit ondersteuningsparadigma kijken we vanuit een biopsychosociaal model naar het functioneren van mensen binnen hun context en zijn we in de eerste plaats geïnteresseerd in de veranderingsmogelijkheden en de aanpassingen die hiervoor nodig zijn.

Hoe ICF-CY gebruiken in de praktijk?

We koppelen onze tips over de toepassing van ICF-CY binnen de CLB-praktijk aan de HGW-uitgangspunten.

Doelgericht werken

ICF-CY invullen is geen doel op zich, maar een middel om ons diagnostisch proces te versterken. Cluster de informatie die je nodig hebt om een antwoord te vinden op de hulpvraag. Zo behoud je een goed overzicht en een goede focus.

⁵ Het ICF-CY-kader is opgebouwd volgens een 'Stam-Tak-Blad'-structuur : 1^e niveau - Stam : *Componenten* – Functies en Anatomische eigenschappen, Activiteiten, Participatie, Externe Factoren en Persoonlijke Factoren; 2^e niveau – Tak : *Categorieën* – iedere component is onverdeeld in verschillende categorieën; 3^e niveau – Blad : *Subcategorieën* – niveau van meest specifieke beschrijvingen.

⁶ M-decreet in grote lijnen: <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/grote-lijnen-van-het-m-decreet> - De regelgeving : <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/>

⁷ Paradigma : Zienswijze, filosofisch uitgangspunt, grondhouding, wereldbeeld. Een paradigma is het theoretisch referentiekader van waaruit wij de werkelijkheid interpreteren.

Transactioneel (wisselwerking en afstemming)

Kijk heel gericht naar de samenhang/wisselwerking tussen de verschillende componenten. Hypotheses van wederzijdse beïnvloeding van categorieën binnen en tussen componenten⁸ kan je visueel maken door zelf pijlen te tekenen tussen die categorieën.

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

ICF-CY nodigt ons uit om zo concreet mogelijk het functioneren van een leerling te beschrijven. Hoe concreter je dit doet, hoe makkelijker het zal worden om te beoordelen wat de leerling nodig heeft om de vooropgestelde doelen te bereiken.

De leerkracht en de ouders doen ertoe

Wat is de visie van de leerkracht(en) en de ouders? Wat zijn hun verwachtingen? Wat hebben zij nodig om tegemoet te komen aan de behoeften van de leerling? Hebben we voldoende zicht op de onderwijsleersituatie en opvoedingssituatie? Noteer het bij de externe factoren – attitudes, ondersteuning en relaties.

Positieve aspecten benutten

Schenk bewust aandacht aan de ondersteunende factoren uit de context en de sterktes bij de leerling en noteer ze in ICF-CY.

Constructief samenwerken

Tracht van iedere betrokkene relevante informatie te bekomen en denk samen na over doelen, prioriteiten en onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Weeg samen af welke maatregelen wenselijk en haalbaar zijn.

Systematisch en transparant

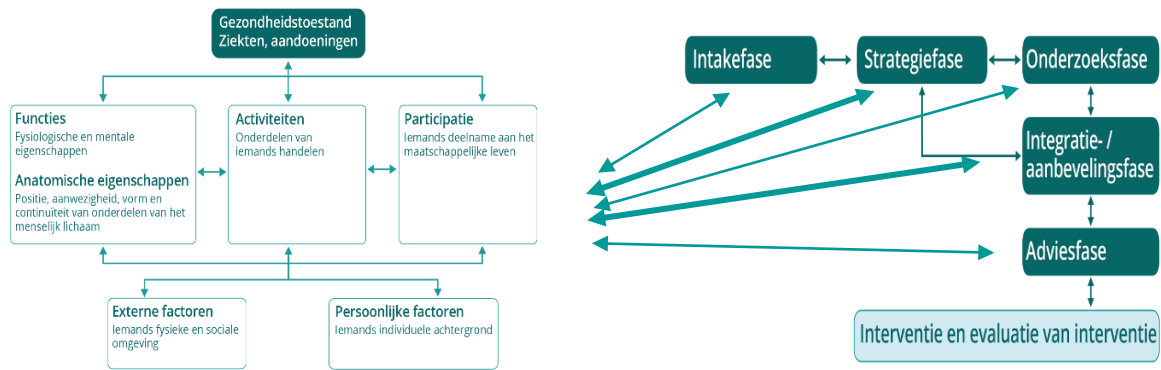
Vul het ICF-CY-kader systematisch aan met relevante informatie gedurende heel het HGD-traject en hanteer een beschrijvende taal die voor iedereen verstaanbaar is. Maak in je CLB afspraken over de manier waarop ICF-CY ingezet wordt en informeer school, ouders en leerlingen hierover.

Wanneer ICF-CY gebruiken binnen het HGD-traject?

Doorheen het hele HGD-traject hanteren we het ICF-CY-kader als bril om naar de realiteit van de betrokken leerling te kijken. De classificatie/ordening van de informatie over de leerling en zijn context binnen ICF-CY is een middel om vanuit een biopsychosociale visie op menselijk functioneren de informatie te structureren en te beoordelen.

Het inschuiven van ICF-CY binnen het HGD-traject kunnen we visueel als volgt weergeven :

⁸ Zie voetnoot 5 over 'Stam-Tak-Blad'-structuur van het ICF-CY-kader.

ICF-CY als denkkader en bril komt dus in iedere fase van het HGD-traject aan bod. We gebruiken heel bewust dubbele pijlen in bovenstaand schema om te verduidelijken dat beide kaders complementair zijn en elkaar versterken. Bij de twee reflectiefases – Strategiefase en Integratie-/Aanbevelingsfase – wordt de dubbele pijl extra benadrukt om aan te geven dat in deze twee fases de beschrijvende classificatie binnen ICF-CY expliciet aan bod moet komen. In de andere fases is het kader meer impliciet aanwezig als visie op menselijk functioneren.

Intakefase

Met het ICF-CY-kader in ons achterhoofd verkennen we breed de hulpvraag. We overschouwen alle componenten van het ICF-CY-kader. Waar nodig zoomen we in en exploreren we de situatie aan de hand van concrete beschrijvingen. Blijf niet hangen bij algemene, abstracte begrippen zoals het zelfbeeld van een leerling. Maar tracht erg concreet te krijgen hoe de leerling functioneert in verschillende situaties.

Strategiefase

We clusteren de relevante informatie over de leerling en zijn context binnen het ICF-CY-schema. Die gestructureerde, beschrijvende classificatie biedt ons ‘overzicht’ en geeft aan wat we al weten en welke informatie eventueel nog ontbreekt.

Het bestuderen van de wisselwerking tussen de verschillende componenten – de dubbele pijlen in het ICF-CY-schema – geeft ons ‘inzicht’ in de situatie. Dit biedt ons aanknopingspunten voor het formuleren van hypothesen over factoren die het functioneren in stand houden en over aanpassingen die wenselijk/nodig zijn. De hypothesen die we willen toetsen, vertalen we naar concrete onderzoeksvragen.

Onderzoeksfase

ICF-CY helpt ons overzicht te behouden tijdens het onderzoek. We weten wat we willen onderzoeken en hoe we het onderzoek willen aanpakken. Bij het verwerken van de onderzoeksresultaten gaan we na wat deze ons leren over de verschillende componenten.

Integratie- en Aanbevelingsfase

Het CLB-team brengt alle resultaten samen tot één overkoepelend integratief beeld. We vullen ons ICF-CY-schema verder aan met de relevante onderzoeksresultaten en kunnen dan aan de slag met de interpretatie van het beeld. Wat zegt de informatie ons over de verschillende componenten en hun onderlinge relaties? Wat zijn we meer te weten gekomen

over de eigenschappen van de persoon en zijn omgeving, over het handelen en de wijze van participeren?

De analyse van het integratief beeld laat toe om te gaan prioriteren: aan welke problemen we moeten werken en welke positieve factoren we moeten versterken. Vervolgens formuleren we doelen en onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften. Op basis van de onderwijsbehoeften concretiseren we aanbevelingen die later in overleg met de betrokkenen vertaald worden in een haalbare aanpak.

Adviesfase

We kunnen ICF-CY als kapstok gebruiken om in gesprek te gaan met de betrokkenen. We hanteren een beschrijvende taal die voor iedereen goed te begrijpen is zodat ieder zich betrokken voelt en zijn verantwoordelijkheid kan opnemen.

En nu aan de slag!

Je krijgt maar iets in de vingers door het te doen. Zet die ICF-CY-bril op en ga met bovenstaande visie en tips aan het werk! Uit overleg en samen zoeken met collega's kan je veel leren. Volg een ICF-CY-vorming, duik in het ICF-CY-boek of check de ICF-CY-browser⁹! Hoe meer je ICF-CY toepast, hoe beter je het classificatiesysteem leert gebruiken en de meerwaarde zal ervaren. Weet één ding, de perfecte classificatie bestaat niet. ICF-CY helpt je in de eerste plaats breed te kijken naar het functioneren van een leerling.

Ben je op zoek naar meer materiaal om met ICF-CY te oefenen, raadpleeg dan zeker de Prodia-website¹⁰.

Blijf niet zitten met je vragen. Je kan steeds terecht bij het Prodia-team¹¹, de PVOC's, POC OVSG/POV, POC GO! of Vrij CLB Netwerk.

Veel succes!

⁹ Zie <https://class.who-fic.nl/browser.aspx?scheme=ICF-CY-nl.cla>

¹⁰ Zie <http://www.prodiagnostiek.be/>

¹¹ Contact Prodia-team : via info@prodiagnostiek.be